

Психологтар декадалара түмүктэннэ

киинин дириэктэригэр Иван Копыринга, бу тэрилтэ дириэктэри солбуйааччыгар Ольга Львоваба, Чурапчытаабы колледж психологар Сардана Мироноваба уонна С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын психологар Агафья Седлаишеваба туттарылыннылар. Чурапчы нэһилиэгин махтал суругунан Дьэз кэргэн уонна ыччат

бэлиитикэтин социальнай-психологическай өйөбүлүн киинин Чурапчытаабы филиалын психологтара Виктория Борисова уонна Дария Рожина наһараадаланнылар.

СӨ Ыччат дьыалаларыгар уонна социальнай коммуникацияга министриистибэтин махтал суругун Дьарыктаах буолуу киинин дириэктэрэ Софрон Осипов, «Арчы» үөрэтэр киин дириэктэрэ Надежда Ахматова, Чурапчы нэһилиэгин баһылыга Владимир Сивцев, Дьэз кэргэн уонна ыччат социальнай-психологическай өйөбүлүн киинин махтал суругун «Үөрүү» оҕо дьоруун сайынналар киин дириэктэрэ Иван Уаров уонна 2002-2007 сс. улуус баһылыгын социальнай боппууостарга солбуйааччынан үлэлээбит Альбина Иустина туттулар. Маны таһынан урут үлэлээбит исписаиистар эмиэ үгүс наһараадаһа ыллылар.

Кэлбит ыалдьыттарга психологическай киин бэйэтин үбүлүөйүнэй альбомун бэлэх уунна.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

ис бэлиитикэ боппууостарыгар солбуйааччы Николай Аммосов, Чурапчы нэһилиэгин баһылыга Владимир Сивцев, улуус улахан тэрилтэлэрин дириэктэрдэрэ, салайааччылар, сэбиэдиссэйдэрэ уонна нэһилиэк баһылыктара ыттыны ыллылар.

Чурапчы улуунун эбэрдэ суругун кытта харчынан бириэмийэни Чурапчытаабы филиал салайааччыта Антонина Капрынова тутта. Улуус социальнай-экономическай сайдыытыгар кылаатын иһин Бочуотунай грамотаны Дьэз кэргэн уонна ыччат социальнай-психологическай өйөбүлүн киинин дириэктэри научнай-методическай үлэбэ солбуйааччыта Наталья Елисеева ылла. Улуус социальнай-психологическай сулуусатын сайдыытыгар элбэх сыллаах үлэлэрин иһин улуус баһылыгын Бочуотунай грамоталара мобильнай кризиснэй сулууста методигар Лия Аргуноваба, «Березка» угууаан психологар Туйаара Филипповаба ананнылар. Чурапчы улуунун баһылыгын махтал суруктара Дьэзкэргэн уонна ыччат бэлиитикэтин социальнай-психологическай өйөбүлүн

Тыа хаһаайыстыбата

Ыһыыны түмүктээн эрэр

сизмэлэрин таһынан атылаһан опордуохтаахтар. Сунньунэн «Розара» сизмэни опордоллор. 4 МТЗ-82 тыраахтардаахтар, биирин быйыл сана атылаһыттар. Хортуоппуй опордор анал тизхиныкэлээхтэр. Икки күнүнэн хорутуутун бүтэрэн, опордуутун саҕалыахтара. Күн-дьыл туран бизэрдэһинэ 5-6 күнүнэн үлэлэрин түмүктүүхтэрэ. Бааһыналара барыта күрүөлээх, быстах өрөмүөнүн ыһыларын кытары тэннэ бүтэриэхтэрэ.

Былырынныттан сана овоцехранилище тутуутун саҕалаабыттар. 38*15 мизтэрэ иэннээх. 9*9 мизтэрэ иэннээх тизхиныкэни туруорар пристройдаах. Быйыл сайын муосталыахтара, оборудованиэ аҕалан туруоруохтара. Итинэн бэдэрээччит «Стройкомплект» тэрилтэ дьарыктанар.

Данилга бэһис кылааһы бүтэрбит уола Харитон илии-атах буолан көмөлөһөр. Билинниттэн үлэ тэрээһинин, хайдах үлэлиир-хамсыыры билбит уоптан бэртээхэй солбудаһык тахсарыгар киһи бигэттик эрэнэр. Күөхсайын үгэнигэр маннькытаһаарылаахтык, кэскиллээхтик үлэлиэ сылдьааччылары көрөн, кэпсэтэн сүргэ көтөбүллэр, тыа хаһаайыстыбата үүнүө-сайдыа диэн эрэл үөскүүр.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Чааһынай урбаанныт Данил Данилович Павлов — улууспутугар, өрөспүүбүлүкэбэ биллэр үлэлээх обуруот аһын үүннэрээччи. Кини ааспыт сайын 25 гектар сиргэ хортуоппуйу ыһан, 380 туоннаны ылбыта.

Быйыл хортуоппуйга ыһыытын иэнин кэнэтэн, 30 гектарга опордуохтаах. Итини таһынан 2 гектарга моркуоп, 1 гектарга субүөкүлэ опорпута. Моркуоба хайыы-үйэбэ тахсан эрэр.

Тыа хаһаайыстыбатын сапататын начаалынныыга Анна Захарова, кылаабынай агроном Марианна Пермякова буолан тийиһитигэр, Бэс Күбэһи диэн Амма өрүс бэгэрээ бизэргэр баар бааһыналарын хоруттара сылдьаллара. Соробун опордубуттар. Былырынныттан 6 гектар сирэ эбизхтээхтэр. Билинни туругунан 25 гектары хоруппуттар. Бэйэтин кытары бырааттара Артур, Василий Павловтар үлэлиллэр, кэргэнэ Туйаара повардыыр. Ыһыытыгар бэйэлэрин

Новости республики

Якутия готовится к пожароопасному сезону

В Якутии проводится комплекс превентивных мероприятий по защите населённых пунктов и объектов от угрозы природных пожаров.

С 15 мая по 15 июня в Якутии объявлен месячник пожарной безопасности в целях подготовки населённых пунктов, предупреждения пожаров.

В его рамках запланированы пожарно-профилактическая работа, оказание методической помощи, проведение тренировок по эвакуации на объектах с массовым пребыванием людей и тактических учений.

Напомним, что с 15 мая в республике на территориях лесного фонда Амгинского, Верхневилуйского, Верхоянского, Вилуйского, Горного, Мегино-Кангаласского, Намского, Нюрбинского, Олекминского, Сунтарского, Таттинского, Усть-Алданского, Усть-Майского, Хангаласского, Чурапчинского и Якутского лесничеств открылся пожароопасный сезон.

С 20 мая — на территории Алданского, Жиганского, Индигирского, Колымского, Ленского, Мирнинского, Нерюнгринского, Сангарского, Томпонского лесничеств.

В Республике Саха (Якутия) в усиленном режиме проводятся мероприятия по предотвращению возникновения лесных пожаров. В 25 районах республики и в г. Якутске создано 30 патрульно-контрольных групп, численностью 232 человека, за которыми закреплено 80 единиц техники.

На территории республики расположено 325 населённых пунктов, примыкающих к лесным массивам. Главное управление МЧС России по Республике Саха (Якутия) проверило их готовность к пожароопасному сезону.

Так, на территории 21 муниципального района и одного городского округа в 73 населённых пунктах, примыкающих к лесным массивам выявлено 151 нарушение требований пожарной безопасности.

Основное количество не готовых к «пожароопасному сезону» населённых пунктов было отмечено в Кобьинском, Сунтарском, Оймяконском и Нюрбинском районах. Преобладающая часть выявленных нарушений была связана с отсутствием организации своевременной очистки противопожарных минерализованных полос и обустройством противопожарных расстояний между защищаемым имуществом комплексом и лесным участком, а также неисправностью звуковых систем оповещения населения о чрезвычайной ситуации.

В отношении юридических и должностных лиц, допустивших нарушения обязательных требований пожарной безопасности, возбуждены административные дела. Главам администраций муниципальных образований вручены предписания об устранении нарушений обязательных требований.

В настоящее время по результатам рассмотрения информации органов местного самоуправления, в судебные органы направлены административные материалы в отношении 4 юридических и 5 должностных лиц органов местного самоуправления, по фактам невыполнения в установленные сроки предписаний органов государственного пожарного надзора.

На особом контроле Главного управления находится 54 населённых пункта, примыкающих к лесным массивам с нарушениями требований пожарной безопасности, в Сунтарском, Кобьинском, Оймяконском, Момском, Нюрбинском, Олекминском, Оленёкском, Мегино-Кангаласском, Нерюнгринском, Нижнеколымском, Чурапчинском, Эвено-Бытантайском, Намском, Томпонском, Среднеколымском, Ленском, Хангаласском районах и ГО «Город Якутск».

Все мероприятия, направленные на профилактику нарушений требований пожарной безопасности в населённых пунктах, объектах и территориях, примыкающих к лесным массивам, будут продолжены до завершения пожароопасного периода.

Министерство инноваций, цифрового развития и инфокоммуникационных технологий РС(Я).

Новая книга

Вышел роман Василия Петрова «Вейли Озбар – исполнитель желаний»

В типографии «ОФСЕТ» вышел роман Василия Петрова «Вейли Озбар – исполнитель желаний» – самая первая и долгожданная книга писателя, в прошлом году мы упоминали об этом в социальных сетях.

«Вейли Озбар – исполнитель желаний» – это его первая попытка в создании произведения большого размера. Роман написан в жанре фантастики об увлекательных приключениях подростка, неожиданно попавшего в необычные перипетии волшебного мира. Роман состоит из 24 глав, благодаря простому разговорному языку легко читается, описанные яркие

события могут вызвать живой интерес у детей младшего и среднего возраста.

В этом захватывающем романе Василий Петров поднимает важнейшие философские проблемы нашего времени, заставляя задуматься над тем, что такое любовь для современного человека, как быть свободным в сегодняшнем мире и что ждет нас в будущем? На все эти вопросы молодой писатель дает удивительно мудрые и точные ответы, поражающие своей глубиной и жизненностью.

Василий Петров – новое имя для современной российской и якутской литературы. В прошлом году он многих заинтересовал своим

пробным романом «Вейли Озбар – исполнитель желаний». Жители республики и Чурапчинского улуса с восторгом откликнулись на эту книгу. Теперь эта захватывающая история в жанре фантастики выходит в крупном издательстве, и о Василии Петрове можно с уверенностью говорить как об одном из самых перспективных авторов современной якутской литературы, пишущем на русском языке.

О Василии Петрове.

Василий Михайлович Петров родился 20 марта 1984 года в селе Чурапча в семье служащих. Отец Михаил Михайлович Петров умер, когда Вася еще учился в школе. Мать Гурьяна Гурьевна Петрова работает пекарем.

С раннего детства Вася был спокойным, немногословным, задумчивым ребенком, увлекался чтением, любил в тишине выдумывать всякие истории о приключениях. Еще

в младших классах полюбил русский язык, стремился овладеть им наряду со своим родным якутским.

Василий начал писать короткие рассказы, стихи в 11 классе, когда окончил в 2001 году Чурапчинскую среднюю школу имени С.А. Новгородова.

В 2003-2004 году обучался в Центре дополнительного образования «Арчы», получил рабочие специальности программиста и кондитера.

С 2011 года инвалид III группы из-за перенесенной в детстве травмы. Из-за проблем

со здоровьем в данное время сидит дома без работы на пенсии инвалида. Но несмотря на все трудности Василий усердно работает над собой, пишет и печатает свои творения, много рисует и у него неплохо получается.

Хочется верить, что произведение Василия Петрова станет началом новой эпохи в развитии современной якутской литературы. В наш век, когда современный человек отдален от литературы и книг в целом, необходимо искать новые пути развития читательской культуры, и в этом плане роман молодого якутского писателя Василия Петрова «Вейли Озбар – исполнитель желаний» вполне отвечает требованиям и интересам современного читателя.

Семен ЖЕНДРИНСКИЙ.

Успуорт

Эрхаан Елисеев:

“Салгыы дьарыктанар санаалаахпын”

Ыам ыйын 9 күнүгэр Улуу Кыайы 74 сылын көрсө, Санкт-Петербург куоратыгар UFC көрүн кизн уорабайыгар оҥуола үөрэнээччилэригэр анаан, быраабылата суох киирсии (бои без правил) турнира ыытылынна.

Саха сириттэн 18 уол кытта бара сырытта, кинилэр истэригэр биһиги улууспугуттан Семен Новгородов аатынан Чурапчы орто оҥуолатын 9-с “Г” кылааһын үөрэнээччигэр Эрхаан Елисеев тийэн ситиһиилээхтик кыттан кэллэ.

Бу успуорт көрүнэр дьарыктаммыт сылыккыа ийик. Тириэньэрим Чабаан Дмитриевич буолар. Ити күрэхтэһии иннинэ Дьскуускай куоратка тийэн чөмпүйүөннүү, призердуу сылдьыбытым. Элбэх үлэ ыытылынна, үгүс киһи көмөлөстө дьизн билиннэххэ наада. Бэйэм ыйааһыммар утарылаһааччыларын Омскай, Санкт-Петербург куораттартан нуучча уолаттара, Дагестантан уонна Татарстантан бөөллөрө. Татаар уолун кытары финалга киирсэ сылдьан, систээммин сиргэ бырахпыппар, утарылаһааччыгын төбөбүн саайдын дьизн күрэхтэһиигэр уһула сырыллытара. Ол эрэн, үгүс миэстэ иһин киирсиигэ киллэрэн, миэстэлэстим. Киирсээххэ сөп эбит. Манна барытыгар миэхэ күөс-көмө буолар, мэлдьи өйүүр дьоммор, бастатан туран, улаханньык ытыктыыр эбэбэр Анастасия Михайловнаҕа, күн-күбэй ийэбэр Мария Михайловнаҕа, чугас доборбор, кыыстар Ияҕа, тириэньэрбэр Чабаан Дмитриевичка, айаммар, күрэхтэһиибэр үбүнэн аһынан көмөлөспүт Чурапчы улуусун т у л а а н н а а х тэрилтэлэригэр, мин туслар ыалдьыт дьоммор-сэргэбэр дириг махталбын тирдэбин, – дьизн Эрхаан бэйэтин санаатын үллэстэр.

Кэскиллээх эдэр ыспарсыаммытыгар кытаанах доруобуйаны, үөрэбэр, дьарыгар ситиһиилэри, тус олоһор дьолу баҕарабыт.

Семен ЖЕНДРИНСКИЙ.

Тыа хаһаайыстыбата

«Меркурий» систизэмэҕэ тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатыттан оҥуһуллубут бэлэм ас-үөл киириэ

Арасыйыа Федерациятын Тыа хаһаайыстыбатын министригэригэр 2019 сыл муус устар 15 күнүгэр 193, 194 уонна 195 нүмүрдээх бирикээстэри таһаарбыта. Бу бирикээстэр электроннай бэтэринээринэй сертификацияны аһыахтаах тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатыгар уларытыыны киллэрэр. Бирикээстэр юстиция министригэригэр 2019 сыл муус устар 29 күнүгэр регистрацияламмыттар.

Бэлэм ас-үөл «Меркурийга» көһүүтэ икки сүһүбүнэн барар. Ол курдук, бу сыл от ыйын 1 күнүттэн бэтэринээринэй арыаллыыр докумуоннар бэлэм үүтэн оҥуһуллубут бородууксуйаҕа суруллар буолаллар, онно ынах арыыта, сыыр араас көрүнэ барыта (бытарыыт сыыр, бороһук сыыр, ууллубут уонна күөх сыыр), балык уонна эт кэнсиэрбэлэр уонна бэлэм бородууксуйа киирэллэр.

Онтон 2019 сыл сэттинньи 1 күнүттэн иккис сүһүөх сабаланаар, бу күнтэн ыла «Меркурийга» киирэр буолар:

– Пастеризованнай, ультрапастеризованнай, стерилизованнай, үрдүк температура дьайыытын ааспыт, бырамыысыланнай ньыманан оҥуһуллубут уонна атыылаһааччыга дьизн хааламмыт иһэр үүт.

– Бырамыысыланнай ньыманан оҥуһуллубут уонна атыылаһааччыга дьизн хааламмыт аһытлыгыт үүт бородууксуйата;

– Мороженой (манна мороженой сүрүн састааба отонтон, фрукталартан уонна сизиилэр муустан турар буоллабына киирбэт).

Билигин тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатыттан оҥуһуллубут бэлэм ас-үөл бэтэринээринэй сертификацияны ааспат, онон бу ас хайдах оҥуһуллан тахсара улахан хонтуруолу барбат. Сүрүннээн үүтэн оҥуһуллубут бэлэм бородууксуйаҕа бэтэринээринэй сертификация оҥуһуллубата дьиксиниини

үөскэтэр, бу бэтэринээринэй докумуоннар бородууксуйа сокуон ирдэбилгэр эппизтиирин уонна киһи доруобуйатыгар куттала суоһун бигэргэтэллэр. Манна даҕатан эттэххэ, үүт састаабыгар олус элбэх албыннааһын (фальсификация) баар буолар. Россельхознадзор 2018 сылга Арасыйыа үрдүнэн үүт бородууксуйатын чинчийбитин түмүгүнэн, уопсай ахсаантан 21,6% фальсификацияламмыт дьизн билибитэ. Үүттэн оҥуһуллубут атыыланаар табаардартан бэсикэ састаабыгар суруллубутугар эппизтээбэт.

Үүт уонна үүттэн оҥуһуллар бородууксуйалар «Меркурий» федеральнай тиһиккэ киирэллэр, фальсификация кыһалбатын аһыахтаах тустаах.

Улахан уларытыылар үүттэн оҥуһуллар бородууксуйа уонна кэнсиэрбэлэммит ас дистрибутордарыгар, кэнсиэрбэ собуоттарыгар буолуохтара. Бу тэрилтэлэр «Меркурий» тиһиккэ сана үлэлиэхтээхтэр.

Аты-эргизэн уонна үүтү оҥорон таһаарар тэрилтэлэр бэтэринээринэй арыаллыыр докумуоннары сорох бородууксуйаларыгар уруккуттан оҥорор буолан, улахан уларытыыга ылларыа суохтаахтар, кинилэргэ суруллар докумуоннар ахсааннара эрэ элбигэр.

Санатан эттэххэ, электроннай бэтэринээринэй арыаллыыр докумуоннарга көһүү 2018 сыл от ыйын 1 күнүгэр буолбута. Билигин туругунан 5 ый иһигэр өрөспүүбүлүкэбитигэр уопсайа 465 666 электроннай докумуон оҥуһуллубут (ый айы ортотунан 93 тыһыынча кэринэ). Былырынны 5 ыйы кытта тэннээн көрдөххө, быйыл 4 төгүл элбэх докумуоннар суруллубуттар.

Тамара УАРОВА,
Россельхознадзор Саха Сиринээһи
салаатын тырааныспарга РФ
судаарыстыбаннай кыраныыссатыгар
бэтэринээринэй пограничнай
хонтуруолу ыытар отдел салааааччыта.

Чаранг сүтсээр

ДОЙДУМ СЫТА

Дойдум сыта
Дууһабын долаутта,
Дуоһуа астына
Тынынам турдаба...

Оро сааһым ыллыгын,
Омоонун одуулуу,
Оргууу хаамыам,
Уоскуйан өрө тынынам.

Ахтылбаннаах алааспар
Алаадылаах тийдэн,
Алгыстын анаан,
Нөрүөн-нөрүгү этизм.

Биһикпин ыйаабыт
Дойдум алгыһын,
Сүрэхлэр ингэрэн,
Сэниэ илэз ылыныам.

З.К. МОХНАЧЕВСКАЯ -
Сэгэлдүйэ Хотун. Хатылы.

Түүн буолла, чуумпура иһийдэ.
Хамсаабат салгын, эймэмэт эйгэ
Харахтын симэбин, бэйэбин
көрөбүн...

Ис кутум уоскуйан, истэбин
санаабын.
Укханым убаараан, наскыйа
налыйда.
Сүрэхим тэбиитэ тэтимэ
тэһнэстэ,
Уһуктаах өрүтүм сынтайа
сыппаата...

Сырдыктаах харанам биһгэлэр
үктэлгэ,
Тас билиим-ил өйүм чөһөрө
чүөмпүбэ,
Хангыл бэс тымыра хаанынан
туолла,
Көнүллүк сыһыйылан, харгыһы
билбэтэ...

Интирдээх эттигим сыһыйа
симнаата,
Мунгуутуур уоскулан быччыммын
булла,
Утуйар турукка ууннанны
таласта,
Куугунас куйаарга уйулбам
уһунна...
Түүн буолла, чуумпура иһийдэ...

В.С. СЕМЕНОВА – Балбаара. Майа.

ХОТОЙ

Толомон үрдүккэ,
Үһүһ үһһэ,
Кыырай кыраманга,
Көппүт киһи, көппүт киһи.

Хонгор хотой, тойон-көтөр
Кинжиир кизигэ
Көтүт миһигин күсүмтэ,
Ыра санаа ырыгар.

Саатар биһрдэ түүлбэр
Көтүт миһигин дуһута,
Көлбөх, дьэбир санаа
Тийбэт дойдутугар.

Хотой Айыы, арчылаа!
Хангыл санаабын кыйдаа,
Эрдээх буолуум,
Хоһуун буолуум,
Хоодуот буолуум!

П.С. ИГНАТЬЕВА – Намыһына.
Чурапчы.

САЙЫЛЫККА

Сайынны уу-чуумпу сарсыарда
Сайылык салгына кэрэтиэн,
Дууһаны, сүрэби уоскута
Дуоһуа хаамарга чэбдигизэн.

Күн уотун утаба сыһыйылан,
Күөх ситим жонууну бүрүбүт,
Тыымпы күөл дьыримнэс долгуна
Тыыммакка дыктитик иһийбит.

Сылгы, ынах үөрдэхэр сирин
Сымнабас сыһыйыта кэнээбит.
Кизгэ түптэ сыта тарбанан,
Кизгэ алаас кизитин тунуйбут.

Сайынны тас олох оттуллан,
Сыһыйылан буруота унаарар.
Эрдэхит бостуук уолан сайдыыр
Эрчимнээх санаага эгсиплэр.

П.С. ИВАНОВА – Хачыана.
Чурапчы.

ЭН...МИН...

Мин...
Көнүллүк көтүөхтээх чыһаахтын
Салгынтга уйдаран тэлээрэр,
Талбылгын, тазыйбылгын

Лыңкынас ырыабын ыллыахтаах.

Эн...
Туптутун сүрэхпин соһуччу,
Көрүтүү сылдыахтын эмискэ
Соһолсоон көнүлбүн уорбутун,
Суолларбын-истэрбин
бүөлээнгин.

Мин...
Эйгэхэ бэринэн барбытым,
Барытын быраган, хорсуннук,
Эйигин таптааммын улаумнук,
Харааччы ылларан бүтүннүү.

Эн...

Көтүттүн иккистээн көнүлгө,
Ыраата барыахтын кэмчилээн...
Көмүскэ, туһахха кыһыйлаан,
Көстүбэт уйага хаайантын.

Наталья ИВАНОВА.
Чурапчы.

Төрөөбүт дойдутаах буоламмыт,
Биһиги күн сирин көрөбүт.
Төөгүрүк алаастаах буоламмыт,
Өбүгэ үгэһин туттабыт.
Төрүт уус түөрэхтээх эбиһит,
Төлкөбүт түстэммит сиригэр,
Сүрэхпит чолчута-таптабыт.
Ахтылган тирэхпит-алаастыт.
Сахаба алааһын салгына,
Күүс эбэр ураты эйгэтэ,
Аймах-хаан алтыһар түөлбөтэ-
Алгыстаах аал уотун сылааһа.

Е.Ф. ДЬЯЧКОВСКАЯ – Ийэ.
Муҕудай.

УРАН ДЬИКИ

Күндүл халлаан иитин кэрийэн,
Сарпах уотун суһук тамана
Көбүөр күөбү оргууу сэрэнэн,
Тайаан куулар сырдык суһума -
Кэрэтиэн...

Өндөл чылчаал уһук оройун
Ойор күммүт көмүс дуйунан
Саба ыйан, күлүм оонньомон,
Сүрэх кылын оргууу дабайта -
Сылааһыан...

Итир былыт эбир издэһин -
Куйаар дуолун дьэһкир илимин
Саамал салгын ууллар уйута
Сайа охсон ибир тыһыммыта -
Уйаһыан...

Орто дойду уран дыктитин
Туойан ыллыым тохтор тойуктар,
Алып күүһүн, кистэл кичэмин
Илдэ сылдыһым айар туруктар -
Көнүллээ!

Р.И. КОРЯКИНА – Хотууна.
Чурапчы

САНАА

Санаа мизгэ кылам ынар,
Сүрэхбин көтөбөн аһар
Сүрэхим ортоотун аһар
Сайыһа көрбүт хараһын.
Оччоо эдэрбэр түһэн,
Олобу сангалыы көрөн,
Таабырын онгостон таадаан,
Тохтуубун түгэни хаадаан.
Халыһар былыты кыйдаан,
Хаалбыты өйдөтөр курдук,
Эргиллэн көрөбүн куруук
Эйгэхэ тийиббин ахтан.

ЫРА САНАА

Халлаанга сулус сууллар,
Халбас хараата олох суола.
Сэттэ өһөөх арылы куостук
Сэргэх көстүү- санаа уустук.
Бүгүн таптыыр, сарсын ахтар-
Бырах дыйлыбам суола сүтэр.
Санаа- сулус, сулус- сырдык
Суолбун ыйар ырыых- ыраах.
Ыра санаа- баба санаа,
Ыраас, дьэһкэ - дьолу анаа.

ӨЙДӨӨТҮМ

Эдэр саас эргийбит түгэнин,
Эрчимнээх, эрэллээх үгэһин,
Эйигин көрсүпүн өйдөөтүм,
Этэр тыл кэрэтин көрдөөтүм.
Күһүңгү айылға кэриэтэ
Кизрэхтэн турабын сэргэһэн.
Эн үөрбүт мөссүөгүңнү одуулуу,
Туойабын ырыанан ойуулуу...
Эйгэхэ эрэллээх улахан,
Эйгэхэ мичээрэин анаатын.
Ол аата эдэрбин санаатын,
Ойуччу аасталлар даһаны.
Эйигин бу сана көрөбүн,
Эдэр да эбиһкин өрүүтүн...
Үйэлээх санаага уйдаран,
Үрдүккэ, ыраахха көтөбүн...

ДОЙДУБАР

Хаардаах хайа күлүгэр
Хара Алдан күүтэрэ.
Хайдах курдук күндүгүн
Хаһан эмэ кэлэргэ.
Самаан сайын үгэһэ
Сайдыыр бостуук эрдэбэ.
Сыһыы устун тэлгэнэр
Сытыы хотуур тэһиһэ.

Байым мунха тусната
Биһигини үөрдэрэ.
Эрдий түһэр үңкүүтэ
Холто үөрүн күүтэрэ...
Хайдах эрэ дойдубар
Ханыы көрдүү сатаатым.
Хантан тугу булуомуй,
Хайыһабын санаабар.

Эрэл, таптал үтүөтэ
Эйгэхэбэ анаар.
Эргиллэбин өр- өтөр
Эдэр сааспар, дойдубар...

Өр буолла...
Өр буолла эйигин көрбөтөх,
Өйдөбүл эдэр саас кизгэтэ,
Өрүүтүн бэһэһэ кэриэтэ
Өйбүттэн үмүллэн сүппэтэх.
Сыл- хонук айана түгэһин,
Сындыһыты сыһыйылар

эбиттэр,
Сулустуу кыламанан сүтэллэр,
Сарсыһыны сандаарар эрэллэр.
Ыраахтан үһэһтэн өһөйөр
Ый хонор хайатын өргөһө.
Барар суол көрдөөбүт курдуктар
Былыттар туманга мунааран.
Кыраман үрдүгү кырыһа
Көтөллөр үөр хаастар үөрдэрэ.
Алааһым, төгүрүк кытыһым,
Ахтыбыт сүрэхпин үөрдэрэ...

КҮҮН

Үөһэһтэн ыраабы көрөбүн
Үчүгэй күһүңгү айылға,
Үрэхпит суугунас сүүрүгэ,
Үңкүүлээн элгэнээн эрэрэ,
Уус тыллаах ыллаабыт үрэһин,
Ураннык хоһоомтор

туойбарбын.
Уус мандар айылға одуутун,
Ураты көстүүтүн хоһууан.
Ким этиэй, айылға күһүңгү,
Көмүстүү кизрэхтэр көстүүтүн,
Көрүөхтэн алылтаах дьүһүнэ,
Кийилит кыыс кэрэтин кэриэтэ,
Кэрискэ мырааны кэрийэ
Киһэр күн сарыаһын

кистээбит.
Күлүмнүүр тыһаа суох
чабылган,
Курааны ыгырар чабыла.
Күһүңгү айылға сиздэрэ
Көстүүтүн ойуулаан кэлсиһин.
Көрүөхтэн аһара кизрэхтэр
Көмүскэ кылбардык тэһиһин.

Егор ВИНУКОВ.

АЙЫЛБА УОННА КИҢИ

Оо кынаттаа эрэ
Улуу айылсам,
Ааньалларым, айылыларым,
Алтаах тылларга
Үөрэттин, уһуйун эрэ.
Күүстээх кынаттаах
Тыллары буларга
Күүстээх, күлүктээх эрэ,
Күүстээх, кэрэ санаалары этэргэ,
Саас саастыын кэпсэтэргэ.
Сыл дыйлыын мөккүлөр
Кэмгээр кэлэммин,
Аастыты санаан
Ахтан ылабын.
Чуогнаарбыт чуораанчык
Дьоннору иитиспитим,
Чуогнаарбытым, чугаарарым
Күүстээх куоластынан.
Ол иһин Чугаара буолабын.
Чараас дууһалаах,
Чугастык саныыр дьонум
Уйаастык уйадыан,
Ураннык умсуғуйан,
Уруксуттан кыһаллар
Уруу-хаан курдуктук
Улахан махталбын
Ураанхайды уунабын,
Үйэбит тухары
Үөрүү-көтүү үктэллэнэн,
Үлэ-хамнас үөһүгэр сылдыһыт.
Дьыа кэргэннүгүтүгэр, чугас дьоннугутугар,
Оболоргутугар, сизиннэргитигэр
Этэнтэ буолууну баҕарабын.
Дьол ыллыыр ымыыта буоламмын,
Чугаара туйуохтун баҕардым.
Саһарба оонньуурун көрсүһэ,
Сарданга сырдыгар суунуохтун,
Эрдэһит чыычаагы туруоран,
Эгэлгэ ырыатынан хаамыахпын.
Оболорум этэнтэ буолун,
Күн сирин кэрэтиттэн матымаң.
Евдокия КАЖЕНКИНА-Чугаара.

ҮЛЭ, ТЫЫЛ БЭТЭРЭЭННЭРЭБИТ

Аастыкка ахтылган соһучу тиллэн,
Кууһа көттө сырдык санаа изиитинэн.
Санатта суулаһан улаалыт доһотторбун,
Тумсан куулэйдиир үрүн түүннэрбитин.
Ого да буолларбыт санаабыт ыллыктаабын,
Олоххо сыалбыт-сорукпут дуослуруннаабын.
Сэри, Кыайы кырбадаһын оболоро
Улахан дьон кэжэтинэн сылдыһыллыт.
Онно үөрэммиттук сомоһолоһорго,
Или охсон итэҕэйсэн доһордоһорго.
Онос кылааһы бүтэрээт тарбастылыт –
Ким үөрэнэр, ким саллаат дьылбаламмылыт.

Добордоһуу сыллара олус да күндүлэр...
Сарын өйөһөн, көмөлөһөн үөрэнэрбит,
Бултуур-алтыыр байанайдаах күннэрбит,
Саһаан охсорбут, түүтэх баайарбыт,
Кылааһынан кэнсизэрдээн махтал ыларбыт.
Оо, сырдыкка, кэрэзэ уһуйбут учууталларбыт
Адьас бу баардык көстөн кэлэллэр,
Өйдөбүннүк буолан сонньуталлар, үөрдэллэр.

Дыйлар-күннэр охор охсууларыттан
Сорохторбут мунур дьылбаланнылар,
Соһутуох иһин олохтон туораатылар,
Дыйбар тыыннаах өйдөбүлү хааллардылар.
Орто оскуолабыт кэнчээрэ иккис буугустара
Олус хомолтолоох абыһыы тураллара.
Дыйл-хонук – ким харытынан, ким үрдүк
анабылынан

Бары үлэпээтибит Чурапчыбытын туругурдан.

Үөрэммит оскуолабытыгар араалар бизэрбит,
Чурапчыбытыгар сүгүрүйэн нөрүөн нөргүйэбит.
«Сэри сылларын оболоро» ааты сүгэр
чизэтиннит,

Кизн туттарбыт – үлэ, тыыл
бэтэрээннэрэбит!

ҮЙЭ ҮЙЭТТЭН АТЫНА БИЛЛЭР

Бүгүн аны уураабынан опорбоһут,
Сокуон тиһигэ баарын дьэ биллибит.
Кыайарбытынан олохтун оҕостобут,
Айар-тутар күүспүтүн билинэбит.

Аныгы ыңчат бэйэтин билинэр,
Саһа үйэ сөбөртүн ингэрнэр.
Халтаһын түөстээҕи көрбөккүн,
Маадыаһар атахтаагы көрсүбэкиһин.

Эдэр ыңчат үрдүк таһымнаах,
Өйө-санаата күүстээх, кыахтаах.

Чурапчыбыты

Барыга бары сөхтөрөр талааннаах,
Сахатын сирин ааттатар дьобурдаах.

Үйэ үйэттэн атына биллэр,
Көлүөнэ көлүөнэттэн үрдээн үүнэр.
Билигин сурук суруйбаллыт –
Көмтүүтэрдээхпит, суотабайдаахпыт.

Ньомуой киһи – ого сааспыт,
Аны интэринизитинэн саатыыбыт.
Былааска обонньор киһи уйаламмыт,
Олохпут ол иһин улуурбат.

Тунг былыр үөрүүлэрин, кутурбаннырын
Дүгүр охсон биллэрэллэр эбит.
Оттон быһыйдарынан, аттаахтарынан –
Бүгүн сонуну тутта көрөбүт, истэбүт.

Аан дойду таһымнанныбыт,
Бүтэй олохтуктук араҕыстыбыт.
Улуу сулустардын алтыһабыт,
Кулпут-сүрбүт күүһүнэн быһарсабыт.

Үүммүт үйэ халлаан куйаар үйэ,
Туругурдун, олохтоннун ил-эйэ эрэ!
Саха саргыта үрдүүрүгэр эрэллээхпит,
Олонхобут манган атыгар итэҕэллээхпит!

АЛААС ААТЫН ААТЫРДЫАБА

Алаас сыта кырыһыттан,
Көөнньөр мутукча дыргылыттан,
Лыактыы дайар чарангыттан,
Сайа көтөр салгыныттан,
Күлүм-чабыл күөлүттэн,
Харах курдук көлүкэттэн,
Өлөңүттэн, хомуһуттан,
Тыалга үргэр лохуораттан,
Бырда бытык бэттизмэттэн,
Сибэккитин мөтүттэн,
Ынах ходуу үтүттэн,
Кымыс утах көөнньөрүттэн,
Саламааттан, алаадыттан –
Алаас сыта айылартан.

Алаас амтана дьэдьэниттэн,
Кыһа буспут халтабастан,
Моонньобонтон, отонтон,
Күөрчэбиттэн, быырпагыттан,
Үөлүлүбүт мундутттан,
Хойуу мииннээх соботуттан,
Баай Байанай ытыһыттан,
Анабыллаах астарыттан –
Көтөрүттэн, куобагыттан,
Тайагыттан, аата ааттамматтан,
Быс да сыа байтаһыттан,
Бүтэй бүөрдээх убаһаттан,
Далбар Хотун астыырыттан –
Алаас амтана айбыттартан.

Алаас дойдум сурагырыта –
Былыт саппат былыргыта,
Кырдык кыайар аныгыта,
Ыра ыырдаах сарсынныта,
Кыайы кынаттаах буойуннара,
Тыыл, үлэ хоһууннара,
Көчкөх көлүөнэ ыңчата,
Кэнчээрлээх – манчаарыта
Аар-саарга аатырбыта,
Кэрэмэс номох буолбутта,
Ырыаларга ылламмыта,
Хоһоонноҕо хоһуллубута,
Алаас аатын аатырдыаҕа!
Модун күүстээх туругурдоҕа!

Аркадий ФИЛИППОВ.

Ыйаахха ыйбаттар дьыһынэн
Бу киһи арыгыһыт буолуо дьин.
Олоххо бэйэбит булабыт,
Олохтук суолун оҕостобут.
Олохтук испэтэх буоллаҕа,
Эрэллээх эрчимнээх буолабын.
Кыратык кыттыспыт буоллаҕа,
Кыһаҕа быатыгар ингэһин.
Иһэрин улааттар улаатан,
Эт хаанньын ылларан барабын.
Арыгыга ылларыы алдьархай,
Түөһү бүтүннүү түһүһэр.
Холонноох доһордун хомотор,
Ил-эйэ иччэһин эрийэр,
Нус олох нууралын сүргэйэр,
Кэргэнин кэриитин кэбийэр,
Ого-урууга охсуулаах.
Улаалыт оболор хомойон,
Уоран түүннэри ытыһылар.
Кыбыстар кыһыта баар эбээт –
Үөрүүгө кыттыспат оҕорор.
Арыгыһыт аҕалаах абалаах,
Аргыардаах муус кураан тыаллардаах.

Эдэрдэр эһиги кинилиин
Алтыспат буолаарыт адыһын.
Аат аһын аттынан дуғуйа,
Көр-күлүү аргыстаах аһаарыт.

Адам ТАНЫКОВ.

БАСТАКЫ ХАРДЫЫ

Илиитин уунаахтыыр обобут
Бастаах хардыытын оҕорон,
Үөрүүттэн сирэй сырдаахтыыр
Илгийэр сылааһы сүрэххэ ингэрэн.

Бастаах хардыытын атыллаан,
Кырачаан үктэли дабайда
Күн тэҥэ сыдыаһан обобут
Күлүмнэс сырдыгы киллэрдэ.

Өссө да хардыытын кэнэтиэн
Эрэллээх собуустук сананан.
Эрдээхтик хаамыаһын көнөтүк
Көтөхтүт илиһин түһэрэн.

Иннигэр түгээнэр үгүстэр
Ини-бии оболор сырсыаххыт,
Атаххыт эрчимин билиэххит,
Хаалсыбат кэриэтэ сүүрүөххүт.

САЙЫНҢЫ САРСЫАРДА

Саман сайын сарсыардата,
Сырдык күнүм сардангата
Сыралыйар сылааһынан
Сирим изнин сылытара.

Кырдал сирбин кизэркэтэн,
Сибэккитин сизээтэ.
Хонуум намтал, хоннох сирин
Сардаананан сандаарта.

Чабыл мичээр күлүмэ,
Чобулуҕа мичийдэ
Кылар кымыс санатан,
Сардааналыы тэтэрдэ.

Набыл намчы кыысчаантан
Үөрүү-көтүү сабыллар,
Чараас нарын уоһуттан*
Ырыа тыла кутуллар.

КЭРГЭММЭР

Сандал саас сандаарар сырдыга
Санаабын көтөхтө олутун.
Санаалыын көннүүрүн,
Сайаҕас тыллары ситимнээн эттэрбин.

Бу күнгэ санаалыын сырдааммыт,
Үөрүүлээх түгэни үксэтиэх.
Харыстыыр тыллары туттаммыт,
Олохтук онкулун тулсарыах.

Оболор улаатан, ыал буолан,
Сизн ого үөрүүтүн билиэххит.
Олохтук дьорууттан үөрэммит,
Эдэрдик сананан ылааххыт.

Иннокентий АЛЕКСЕЕВ.

Ыһыах - 2019

Чурапчы аатырбыт олонхоһутун чизэһигэр

экспедиция састаабыгар кириэн, этнографическай матырыйааллары хомуйууга үлэлэһэ кэлбит Виктор Николаевич Васильев. Амма олонхоһута Чэбыйтан истэн, тийэн көрсүһэн, билсигэн, 20-чэ хонугу быһа олонхоһутун ыллаан, сурукка үйэттирбит. Ити олонхоһутун Санкт-Петербургта А. Попов нууччалыы тылбаастаабыт. 1916 с. Э.К. Пекарский О.Н. Бетлинк алфавитынан олонхоһу туста кинигэнэн кэпсээн, тизкиһинэн "Образцы якутской литературы якутов" серияга Санкт-Петербургта бэчээттээн таһаарбыт. 1957 с. култуура министристибэтин иһинэн үлэлиир норуот айымньытын фольклорига Петр Никифорович Попов үлэтин таһынан алта сыл сыраллаһан, обонньор "Куруубай хааннаах Кулун Куллуһуур" олонхоһутун күн сиригэр көрдөрбүт.

Кинигэ бэчээттэммит сылыгар төрөөбүт нэһилиэгэр Хайахсыкка олонхоһу Иннокентий Гурьевич толорууругар үс күн истии тэриллэбит. Нэһилиэк дьонно бүтүүн үөрбүтэ-көллүтэ, сөхлүтэ-махтайбыт. Бу олонхоһутун Чурапчыга оройсоннаабы култуура дьэтигэр, куоракка эмиэ үчүөнайдар ыһыран истибиттэр. Саха АССР Үрдүкү Сэбиэтин быһаарытынан, обонньоро ый аайы 600 солк. пособиены анаабыттар. Кинигэ атыһытын 40.000 тыһ.солк. төлөөбүттэрин, кинигэ онорбут Петр Никифоровичтынан анаардаспыттар.

1962 с. Иннокентий Гурьевич оттообут отун, оһуһунан тизээн

кэлэн баран, аһыы оһорон эмискэ өлбүтэ. Итиннэ кини 93 сааһыгар сылдьара. Былыргы киһи нууччалыы тылларынан сэмэйэ барт буолан, көпхуһун олпун тизээн бизирин дьээн соруйсубатах буоллаа. Обонньору таптыыр мистэтигэр Кэтит Күөл халдыаһыгар унуох тулпугтара.

1985 с. Москвага "Строптивый Кулун Куллуһуур" олонхо сахалыы, нууччалыы тылынан "Наука" кинигэ кыһатыгар бэчээттэнэн, кизэн ааһааччыга тахсыбыт. 2014 с. Чурапчыга ытыллар Тохсус Олонхо ыһааһын көрсө, "Строптивый Кулун Куллуһуур" Варвара Валериевна Обокова нууччалыытын хаттаан кинигэ онорон таһаарбыт. 280 сирэйдээх. Олонхо ыһааһын көрсө, аймахтара уонна Олонхо өрөспүүбүлүкэтээби киһи "Эриэн таба аттаах Эрэллэ Бэргэн" дьээн иккис олонхоһутун кинигэ онорон ааһааччыга тиздибиттэр. Олонхоһу толорор обонорбут тутта үөрэтэн, олонхо күрэхтэригэр тахсыылаахтык олонхоһуу сылдьаллар.

Дьэ, бу курдук дьирин силлэстэх-мутуктаах бэрт былыргыттан аатырбыт-суолурбут олонхоһуһут чизэһигэр биһир дойдулаахтара – хайахсыттар Олонхо өрөспүүбүлүкэтээби таһымнаах ыһааһын бэс ыйын 15 күнүгэр ыһаары оһороллор. Бу күн Саха академическай тыйаатыра "Куруубай Хааннаах Кулун Куллуһуур" олонхоһуттан дьүһүйэн көрдөрүө. Бу олонхоһо суруллубут Үрүн Аар тойон бухатыра.

"Куллуһуур" Күүстээх Күөһү Бөсө" дьээн 2009 с. олонхоһут 140 сааһыгар анаан ыһыллыбыт ыһааһа төрүттэммит быһымаах күүстээх эр дьон күөн-күрэхэ быйыл онус төгүлүн ыһыллыа. Маны сэргэ, биһир дойдулаахпыт Айыл бэйиэт "Алаас кыһа" дьээн хоһоонугар алаас кэрэ кыргыттарын күөн-күрэхэ эмиэ 2009 с. төрүттэммит күрэхтэһии буолуо. Биллэн турар, Олонхо ыһааһа буоларынан, олонхоһо бөлөбүнэн толоруу уонна биһирдирдээн толоруу, оһуохайга, саха таһаһыгар, саха төрүт сонньууларыгар – халсаһайга, мас тардыһыһыгар, атах сонньуутугар, сүүрүүгэ, хабылыкка, хаамыскаа күрэхтэһиилэр ыһыллыахтара.

Бу күн нэһилиэк шэфтээх тэрилтэлэрэ: С.А. Новгородов аатынан орто оскуола, РЭС-тэр, гаастар, култууралар күүс-көмө буола кэлиэхтэрэ. Олонхо ассоциациятыттан, өрөспүүбүлүкэттэн, улуустан ытык-мааны ыалдьыттарбыт, биһир дойдулаахтарбыт, уруу-хаан аймахтарбыт кэлиэхтэрэ.

Үйэ-саас тухары умнуллубат өйдөбүллээх ыһаах буоларын туһугар ытыллар күөн-күрэхтэргэ талба талааннары: уран тыллаах оһуохайдыттары, уһун тыыннаах олонхоһуттары, быһымаах күүстээх бөбөстөрү, быһый сүүрүктэри, хатан халсаһайдыттары, туруут күүс мадыналары, уран-уос саха таһаһын тигэччилэри, көрдөрөөччүлэри ыһырабыт, күүтэбит!

Үбүлүөйдээх ыһаабы тэрийэр бөлөх.

Ам суурдүүтэ

ТҮҮА ХАҤААЙЫСТЫБАТЫН АКАДЕМИЯТЫН РЕКТОРЫН КУБОГАР

Кубок иһин сүүрдүү Дьоккуускайга Түа хаһаайыстыбатын ипподромугар ыам ыйын 25 күнүгэр буолла. Барыта 1000 м, 1200 м, 1600 м, 2000 м, 2400 м дистанцияларга 7 сүүрдүү ыһыллына.

1000 м Норд Стар (Мэнэ Ханалас) 1 мүн. 04 сек. 9 дьэһ. кэлэн бастаата, иккис Мистер (Амма) 1.05.4, үһүс Николь (Мэнэ Ханалас) 1.07.3 буоллулар. Биһиги аплыт Губернатор 1.08.6 бириэмэлээх бэһис кэллэ.

1200 м Саха сиригэр төрөөбүт 3 саастаах сылгыларга Констанция (Мэнэ Ханалас) 1 мүн. 19 сек. 8 дьэһ. бириэмэлээх инники кэллэ. Сандап (Нам) 1.20.4 кэлэн иккистээтэ, Балерина (А. Е. Лукин чааһынай ата) 1.23.2 көрдөрүүлээх үһүс буолла.

1600 м Саха сиригэр төрөөбүт 3 саастаахтарга Кэрэл (Нам) 1 мүн. 47 сек. 8 дьэһ. кэлэн бастаата, Совдияна (Мэнэ Ханалас) 1.48.7 бириэмэлээх иккистээтэ, Биг Бой (С. Г. Дьячковскай чааһынай ата,

Чурапчы) 1.54.4 үһүс кэллэ.

1600 м Саха сиригэр төрөөбүт 4 саастаахтарга Найт Шот (Мэнэ Ханалас) 1 мүн. 48 сек. 1 дьэһ. инники кэллэ, Барокко (Үөһэ Бүлүү) 1.50.7 көрдөрүүлээх иккис буолла, Бо Виннер (Ханалас) 1.52.4 бириэмэлээх үһүс мистэһи ылла.

1600 м Саха сиригэр төрөөбүт 4-тэн үөһэ саастаахтарга Блэк Джет (Мэнэ Ханалас) 1 мүн. 14 сек. 2 дьэһ. бастаата, иккис Зальдо (Мэнэ Ханалас) 1.45.8 көрдөрүүлээх ылла, үсүһүнэн Белман (Үөһэ Бүлүү) 1.46.3 көрдөрүүлээх кэллэ. Биһиги Диллинкөрбит 1.55.9 бириэмэлээх биэтэги тохсуһунан булла.

2000 м 4 саастарыттан үөһэлэргэ Ректор кубогар сүүрдүү ыһыллына. Манна Эскайр (Амма) 2 мүн. 14 сек. 6 дьэһ. бириэмэлээх бастаата, Форлан (Амма) 2.15.1 көрдөрүүлээх иккис, Есаул (С. М. Павлов чааһынай ата) 2.15.4 бириэмэлээх үһүс буолла.

2400 м Саха сиригэр төрөөбүт 4-тэн үөһэ саастаахтарга Айнецер Гут (Мэнэ Ханалас) 2 мүн. 54 сек. 3 дьэһ. көрдөрүүлээх бастаата, Тускул (Чурапчы) 2.54.6 көрдөрүүлээх иккис, Литтл Лайт (Амма) 2.55.0 бириэмэлээх үһүс буоллулар. Байтал (Чурапчы Мугудайтан Н. И. Оконешников ата) 3.01.6 бириэмэлээх төрдүс буолла.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Хаартыскалар СГХТА официальной саайтыттан ыһыллына.

Нэһилиэктэн сонул

Дьоллоох оҕо саас былаһаакката

Оҕо-аймах чачыгыраан күлэр санатыттан ордук, төрөппүт киһиэхэ бу күн сиригэр туох баар буолуой... Ийэ, аҕа, эбэ, эһэ барахсан, оҕо эрэ дьоллоох буоллун дьин былыр-былыргыттан күн аайы үлэлээн, көхсүлэрэ көммөтө чэхчы. Ону таһынан билигин олоһор олохпут тутулуна, судаарыстыба өтүтүн эмиз улахан көмө, кыһамны баара саарбаҕа суох.

Бэс ыйын 1 күнүгэр -- Оҕо көмүскэлин күнүгэр сөрүсөп түбэһэн, Чакыр нэһилиэгин киин уулуссатыгар сабыс-саҕа, аныгылыы тутуллаах оҕо оонньуур былаһаакката аһыллыа. Эдэригэр эмэнигэр дьэри дьон-сэргэ тобуоруна мустан, бу үөрүүлээх түгэни көрүстүлэр. Эр дьон бары көмөлөөн, бу кэрэ бэлэҕи абылай хонук иһигэр эт илиилэринэн танан таһааран, тэллэй курдук бэрт түргэнник тэмтэйэ үүнэн табыста.

Бу туһунан нэһилиэкпит баһылыга Константин Иннокентьевич Лебедев сырдатар:

— 2018 сылтан биһиэхэ "Дом дружбы поколения" дьин коммерческой тарилта пуондатын кытта билсибиппит. Кинилэр актыыбынай кыттылаахпыт, биир-санаанан салайтаран үлэлиирбитин бэлиэтээн, 2017-2018 сыллар түмүктэринэн улахан куонкуруну аһан, биир мөлүйүүн суумалаах граны бизирбиттэрэ.

Ол гранынан биһиэхэ оҕо оонньуур былаһаакката суох дьин, былырынныттан ону туруорарга быһаарыммыпыт. Былаһаакканы Аллараа Бэстээхтэн бэйэбит киһибит — ыраах айан суоллара Егор Семенович Федосеев аҕалыта. Туруорарбытыгар

нэһилиэкпит шэфтээх тарилталар улахан куус-көмө буоллулар. Быһыллыттан бу тарилталарынан Ольга Петровна Монастырева салайааччылаах "Маарыкчаан" ПО, Анастасия Афанасьевна Григорьева салайааччылаах Чурапчы нэһилиэгин "Кэсип" дьыссаата уонна Чурапчытаагы Роспотребнадзор сыһыарыллыбыттара. Бу үс тарилта эр дьонно ыам ыйын 31 күнүгэр бары кэлэн, туруоран бүтэрэн, бэс ыйын 1 күнүгэр аһыллыта буолла.

Былаһаакканын өссө да ситэрэр-хоторор үлэтэ элбэх, ол да буоллар оҕолорбутун киллэрэ оонньото сылдьабыт. Инникитин улаатыннарар кэнэтэн, паарка курдук онорор былаһаакканы Мантан сайын күрүөлүөхпүт, тротуарнай билиитэти ууруохпүт. Нэһилиэкпит эр дьонно туохха барытыгар куус-көмө буолалларын бэлиэтээхпин баҕарабын. Чуолаан, Семен Егорович Еремеев махтанабын, кини тыраахтар буоллун, массыына буоллун барытынан көмөлөөн, сүүрэн-көтөн иһэр. Маны таһынан нэһилиэкпит түмсүүлэрэ — дьахтар Сэбиэтэ, "Арасыйыа ийэлэрэ" уонна эдэр ийэлэр, ыччат куус-көмө буолаллар. Субуотунньуктар, ырааһырдылар буоллулар да, быыс булан көмөлөөлөрүттэн олутун үөрэбин.

Онон бары оҕолорбут доруобай, дьоллоох оҕо саастаах буолалларын туһугар үлэлиибит-хамсыбыт. Кинилэргэ үчүгэй усулуобуйаны оноруохтаахпыт дьин бэйэбит былаһааккатаахпыт.

Хас күн аайы сарсыардаттан киһизинни дьэри былаһаакканы оҕо санатынан туолар. Олус үчүгэй. Онон биһиги, нэһилиэк олохтоохторо, баһылыктыгыр дэриэбинэбит сайдарыгар сыратын уурагыгар махтана эитибит. Өссө да манньк элбэх сананы аһа-тута тураргар баҕарабыт.

Ньукуу Настаа сизиннэрэ — Сайаана ПОПОВА, Настя АЛЕКСЕЕВА. Зинаида АЛЕКСЕЕВА хаартыскаҕа түһэриилэрэ.

Саһаабын этэбин

Дьокуускайга сарсыарда 6 чаастан

Ыам ыйын бүтүүгэ Ил Түмэннэ 2020-2024сс. тыа сиригэр сайдыытын туһунан парламент истиилэригэр кыттан баран (ол туһунан ааспыт нөүмүргэ тахсыбыта) иккиэйэбин олоһор сааһырбыт эрдий-ойохтуу таһаарыстарбар хоммутум.

Арай дьонум сарсыарда 6 чааска уһугуннаран, биһигини кытта пааркаҕа, стадионна хаама барыс дьин эттилэр. Сүрбэлдьеэн барымаары гынан баран, модьуйуу күүһүнэн барыстым. Дьонум массыыналарыгар олорон, сынньалан пааркатын иннигэр тийээн тохтоотулар. Өйдөөн көрбүтүм массыына бөҕө тобуоруйбут Табаарыһым ойбунуун хаалыктарын ылан, пааркаҕа кириэн, хаампытынэн бардылар. Кэннилэриттэн батыстым.

Мин бу Дьокуускайга суос-суботох сынньалан пааркатыгар

сылдыбытабым, арааһа, үйэ анаарыттан ортоҕо буолуо. Оо, паарка түпсүбүт да эбит! Араас тутуу бөҕө барбыт Колесо обозрения санардыллыбыт. Киһи хаамарыгар аналлаах ыллык суол бөҕө, дэлэй. Барыт бэс мас. Муодарбаабытым: биир даҕаны суон, кырдыаҕас бэс мас көстүбэт. Барыта табис-тэн суоннаах, дьулуһарас көнө бэстэр. От-мас санардыы көбөрөн эрэр уонна түүн кыра ардах түспүтэ салгына сибиэһэйэ, ырааһа олус. Букатын мүүттээх салгын дьин итинниги этэн эрдэхтэрэ. Сир, ыллык аайы хаалыктаах, көннөрү да хаамааччы үгүс. Үксэ саастаах дьон.

Дьонум пааркаҕа чаас анаарыттан ордук курдук хааман баран, аны, Туймаада стадионна бардылар. Пахай пааркаҕа киһи элбэх дьэбитим, манна бааллар эбит. Букатын хас

да сүүһүнэн киһи. Эдэр оботуттан саҕалаан, 80 саастарын ааспыт кырдыаҕастарга тийэ. Бары кэриэтэ стадиону тупа бэдэйэн сүүрэллэр. Хаалыктаах хаамааччы суобун кэриэтэ. Мин эрэ дьонум быһыылаах. Араас танаастаах-салтаах, быһыылаах-таһаалаах эдэр-кырдыаҕас сүүр-дьярыктана сылдьалларын көрөн киһи үөрэр, астынар. Аны стадион осуруу өтүгэр араас эрчиллилэри онорор элбэх Ыспартыбынай санэрээттэри туруорбуттар. Олорго дьон бөҕө эмиз дьярыктаналлар эбит. Дьиктиргээбитим дьин дьярыктанар, сүүрэр дьон бары кэриэтэ олохтоох саха дьонно. Олус үчүгэй! Ону көрөн, куорат сахалара доруобуйаларыгар кыһаллар, чөл олобу тутуһар буолан эрэллэр эбит дьин олус астына, үөрэ көрдүм. Онон кэлбиппиттэн

кэмсиммэтим, дуоһуйдум.

Аны итинтэн сизтэрэн, бэйэбит Чурапчыбытыгар кэлиэххэ. Биһиэхэ даҕаны сарсыарда дьярыктанааччы, сүүрээччи-хаамааччы абылай суохтара буолуо. Ол эрэри, урукку сылларга курдук саас Ленин болуоссатыгар мунньан, сарсыарда сэрээккэни тэрийии тоҕо эрэ уостан хаалла. Урут уонна билигин даҕаны улус, нэһилиэк, оскуола, физкултуура учууталын успуорка үлэтин түмүгэ нээр күрэхтэһиилэр эрэ түмүктэринэн сыаналанар буолла. Мин санаахтар, олорго эбэн, хайа нэһилиэк, оскуола элбэх киһини физкултууранан хабарын, ГТО нуорматын туттарытын эмиз киллэриэххэ баар этэ.

Бүтэһигэр дьон бары хотонно да суохтар сарсыарда наһыйан сыппакка эрдэ туран эрчиллэн, үлэлээн-хамсаан, чэпчээн туруктаах буоларга кыһалларытыгар баҕарабын.

Уйбаан ПОНОМАРЕВ.

Прокуратура и нийтийн гэрээ

Урбааньттар бырааптарын
судаарыстыбаннай хантараактары
түхэрсийг хайдах көмүскүүххэ
сөбүй?

2018 сылга биһиги өрөспүүбүлүкэбитигэр судаарыстыбаннай уонна муниципальнай хантараактарынан урбааньттар иннилэригэр төлөммөтөх иэс болпуруоһа сытыытык турбута. Ыйыллыбыт ороскуоттарынан болдосортөлөммөтөх кирэдьит иһэ 2018 сыл сабаланыгыгар 6 млрд. солкуобайга тэннээр эгэ уонна ити иэс ааспыт сыл бүтэнигэр эрэ төлөммүтэ. Урбааньттар иннилэригэр төлөммөтөх иэс чааһа баһыйар буолбатах эрэри, иэс суолталаах (обургу) чааһа буолар эгэ.

Итинник быһыы-майгы биричиинэтинэн туох буоларый? Урбааньттар бэйэлэрин бырааптарын хайдах көмүскэниэхтэрин сөбүй? Сакаасчыт эбээһинэһин толорбот түгэнигэр хайдах бэйэни көмүскэниэххэ сөбүй? Кинилэргэ итинник буолар түгэнигэр ким көмөлөһөр эбээһинэстээбий уонна көмөлөһүөн сөбүй?

Судаарыстыбаннай хантараактары түхэрсийг урбаан эйгэтигэр үлэлиир дьон бырааптарын көмүскүүр сокуон туруга хайдах быһаарылларый? (характеристикаларый)

Өрөспүүбүлүкэ прокуратуратынан толоруллубут судаарыстыбаннай уонна муниципальнай хантараактарынан урбааньттар кэмигэр төлөбүр ыппаллары туһугар кинилэр бырааптарын көмүскүүр тохтоло суох үлэ ытыллар.

Прокуратура уорганнарынан 210 прокурор мээрэтэ ылыллыбыта. Ол курдук, 113 представление киллэриллбитэ, 68 киһи ХПК РФ 1 ч. 7.32.5 ыст. административнай эппиэтинэскэ тардыллыбыта, аныыллыбыт ыстараал уопсай суумата 2 мөл. солкуобай кэринэ буолар, муниципальнай хантараак төлөммөтөбүн иһин суут бэрээдэгинэн моральнай хоромньуну ирдэһэн ыларга 1 ирдэбил сайабылыанна киллэриллбитэ.

Ол курдук, прокурор бэрэбиэркэтин түмүгүнэн Саха өрөспүүбүлүкэтин инвестиционнай сайдыы уонна урбаан министирэ А.А. Сафронов утары ХПК РФ 1 ч. 7.32.5 ыст. көбүтүлүбүт административнай дьыала көрүүтүн түмүгэр, 6 урбааньты кытары түхэрсиллбит судаарыстыбаннай хантараактар кэмигэр төлөнүөхтээх болдохторун уонна бэрээдэктэрин кэһэн, СӨ Федеральнай антимонопольнай сулуусна уураабынан 30 тыһ. солкуобай ыстараабы төлүүргэ эбээһинэстэммитэ. Уопсай төлөммөтөх 1 990 157 солк иэс толору төлөннө.

Ону таһынан, прокуратура уорганнарынан буруйдаах сирэйдэргэн суут нөһүө буддьүөт харчытыттан ирдэһэн ылыллыбыт отуойка (неустойка) уонна эбээһинэстэбинэ толорботох иһин ыстараал (пеня) суумаларын төттөрү бэрээдэгинэн ирдэһэн ылар үлэ ытыллар.

Прокуратура уорганнара ылыммыт мээрэлэрин түмүгэр уопсай суумата 717 мөл. солк тахса урбааньттар иннилэригэр баар иэс төлөнүллэрэ ситиһиллбитэ.

2019 сыл тохсунньу 1 күнүн туругунан судаарыстыбаннай уонна муниципальнай хантараактарынан уопсай иэс сууматын кээмэйэ 5,5 мөл. солк. кэринэ буолар.

Туох биричиинэһин түхэрсиллбит хантараактарынан сакаасчыттар бэйэлэрин эбээһинэстэбинэ кэһитин таһааралларый?

Иэс үөскүүр сүрүн биричиинэтинэн буолаллар:
- Үп мунутуур кээмэйин судаарыстыбаннай өрөспүүбүлүкэ буддьүөтүн счегугар киирэр дохуоттан үрдэти;

- Сакаасчыттарынан нурманы таһынан үрдэтэн, эбээһинэстэбинэ ылыны.

Манньык балаһыанньа уларыытыгар туох көнүл биэрбитэй?

Төлүүр дьиссипилинэ бөдөрүүрүгэр уонна урбааньттар бырааптарын көмүскэни күүһүрүүтүгэр — аһаас (публичнай) хантараактар туолалларыгар РФ Бэрэсидьиэнэ баттабыт 189 №-дээх "О внесении изменений в Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях в части установления административной ответственности должностных лиц заказчика за нарушение срока и порядка оплаты товаров (работ, услуг) при осуществлении закупок для обеспечения государственных и муниципальных нужд" Федеральнай сокуон олоххо киириитэ буолар. Ити сокуон бырайыага Арасыйыа генеральнай прокуратуратын көбүлээһининэн, Арасыйыа экономическай сайдыытын министристибэтинэн оһоһуллубута.

Судаарыстыбаннай уонна муниципальнай хантараактар усулуобуйаларын кэһэр сакаасчыттар туох эппиэтинэһи сүгэллэрий?

РФ ХПК сана 7.32.5 ыстатыатынан өскөтүн сакаасчыт дуоһунастаах сирэйгэ судаарыстыбаннай уонна муниципальнай наадаларга атыылаһыы оһоһулларыгар үлэ төлөбүрүн бэрээдэгин уонна болдосбун кэспит буоллабына, 30 тыһыынчаттан 50 тыһыынча солкуобайга диэри ыстараал көрүннээх административнай эппиэтинэскэ тардыллыан сөп. Ону таһынан, урутуунан бэрлэлэр харчы төлөнөрүн хааччыйбат буолуу эбээһинэһин кэһи киирэр. Дуоһунастаах сирэй ыйыллыбыт сокуон кэһиллэрин таһаарар түгэнигэр уонна эрдэ атыылы сылдьан, сокуон кэһитин таһааран, административнай эппиэтинэскэ тардылла сылдьыбыт буоллабына, биер сылтан икки сылга диэри болдосхо идэтигэр ууратыы накаастабыл эппиэтинэһи сүгөн сөп.

Хантараактар усулуобуйаларынан бэйэлэрин эбээһинэстэрин үгүө суобастаахтык толорбут юридическай сирэйдэр уонна урбааньттар бырааптара күүмчүлэһин таһынан, сакаасчыт үп-харчы болпуруоһун туруорсар эбээһинэстээбэр кыһаммат буолуута буддьүөт эбии ороскуоттарыгар тиэрдэн сөп. Манньык болпуруостары суут бэрээдэгинэн быһаартарарга иэс сүрүн сууматын төлүүрүн таһынан, сакаасчыт атын дьон харчытынан туһаммыт бырыһыанын, судаарыстыбаннай пошлина уонна кыттыбыт дьон өнөтүн төлүүрүгэр ороскуотуруон сөп.

Сакаасчыт сорууан судаарыстыбаннай уонна муниципальнай наадаларынан оһоһуллубут үлэ кэмигэр төлөнүүтүн болпуруоһугар кыһаммат буолуута, сорох түгэнигэр РФ ХК 169, 285, 286 ыст. ыйыллыбыт бурууу оноруу састааба көстүөн сөбүн бэлэтиир наадалаах.

Сакаасчыт түхэрсиллбит хантараагынан харчы төлүүр эбээһинэстэбинэ толорбот түгэнигэр урбааньттар хайдах гыныан сөбүй?

Бэйэлэрин эбээһинэстэбинэ толорбут урбааньттар, чаастаах үгүн бириэмэ иһигэр сакаасчыттарга үлэ төлөбүрүн кыһан ылбат түгэнигэр элбэх. Ити үрдүк уонна олоһо суох үп-харчы ороскуоттар, тийибэт буолууттар тиэрдэн сөп.

Урбааньттар бэйэтин быраабын көмүскүүр биер сүрүн ньыматын иһин арбитражнай суут нөһүө ирдэһэн ылар бырааптаага буолар. Манньык бэйэ быраабын көмүскэни ньымата суут аактата күһэйиллэн, туолуон сөптөөбүн хааччыйар, ону таһынан сүрүн иэс сууматын таһынан, эбээһинэстэбинэ толоруллубатабын иһин үөскээбит отуойка сууматын хоромньуну төлөттөрөр быраабы биэрэр.

Иккис көмүскэни ньымата үп өттүнэн бэйэтин эбээһинэстэбинэ толорботох сакаасчыт быһыылаһыларын үрдүкү туар уорганнарга эбэтэр үрдүк дуоһунастаах сирэйдэргэ, ону таһынан хонтуруоллуур көрөр-истэр уорганнарга уонна прокуратура уорганнарыгар ааһынаахын сөбүн сабадалыыр. Ыйыллыбыт көмүскэни ньымаларын суут быраабы көмүскүүр ньыматын кытары тэһинэн туһанааххытын сөп.

Сакаасчыт эбээһинэстэбинэ толорбот буолуутун кутталыттан урбааньттар бэйэтин харыстанар кыахтаах дуо?

Хантараагы түхэрсэр бириэмэ урбааньттар сүрүн болдомтотун хантараак төлөнүүтүн бэрээдэргэ уонна болдосбур ууруохтаах (44-ФЗ);

- Хантараагы түхэрсэх иннинэ хантараагынан төлөбүр болдосбун бэрэбиэркэлиир булгуччу наадалаах — кыра урбаан субъектарыгар эбэтэр социальнай хайыскалаах некоммерческой тэрилтэлэргэ — 15 үлэ күнэ (13.1 ыст. 34 ыст. 44 № 43);

- Хантараагы түхэрсийгэ төлөбүр болдосбо ылыы-тутуу докумуона баттамыт күнүттэн 30 күнтэн элбээ суох күн иһигэр буолуохтаах уонна объёгы үлэбэ киллэри бириэмэтигэр эбэтэр туһааннаах ороскуот ыстатыатынан үп киириитигэр диэн туруоруллуо суохтаах (болдосх) (13.1 ыст. 34 ыст. 44 № 43);

- Хантараак хас биердигэ кэрдигин төлөбүрүн болдосбун быһаарар булгуччу наадалаах, ону таһынан үлэни туттары графигын уонна графигынан көрөн, төлөбүр бэрээдэгин оноруу;

- Докумуонна бүтэһиктээх төлөһүү болдосбо үлэ төлөбүрүн графигын кытары сөп түбэһиэхтээх.

Буруйдаахтары эппиэтинэскэ тардарга көрдөһүлүгэр ханна тийиэххэ сөбүй?

РФ ХПК 7.32.5 ыст. административнай бэрээдэги кэһигэ дьыаланы көбүтэр, ону тэнэ урбааньттар сакаасчыт дуоһунастаах сирэйин ыйыллыбыт ыстатыынан эппиэтинэскэ тардарга диэн ис хоһоонноох сайабылыанналарын атыылаһыы эйгэтин хонтуруоллуур уорганнар көрөр бырааптаахтар. СӨ иһинэн Федеральнай антимонопольнай сулуусна сапатта уонна СӨ үп министристибэтигэр буолаллар.

Үөһэ ыйыллыбыт ыстатыаларынан көбүтүлэр холуобунай дьыалалар РФ Силиэстийэлиир кэмититин силиэстийэлээһинигэр киирсаллар.

Ханнык түгэнигэр прокуратурага

сайабылыаннаах барыахха сөбүй?

Прокурор ханнык баҕарар административнай дьыаланы көбүтэр бырааптаах ол иһигэр ХПК РФ 7.32.5 ыст. көрүлүгэр дьыаланы, ол гынан баран, атын хонтуруоллуур уорганнар үлэлэрин уларыгар бырааба суох, хонтуруоллуур уорган туох да мээрэни ылыммат түгэнигэр көбүтүөн сөп.

Өскөтүн урбааньттар олохтоохтук эбээһинэстэбинэ болдосбур төлөммөт буолла диэн сабадалыыр буоллабына (ол докумуонунан биэргэтиллибит буоллабына), прокуратура уорганнарыгар, кинилэр сакаасчыкка сокуон кэһитэ тахсыбатын курдук сэрэти биэрэллэрин наадатыгар биллэриэн сөп.

Прокуратура уорганнара, ону таһынан сакаасчыттары бэйэлэрин финансовай эбээһинэстэбинэ толорорго күһэйэр мээрэлэри ылар боломсуһулаахтар. Ол сыалы ситиһэргэ, прокурор эрдэтинэ, сакаасчыкка бэйэтин баҕа өттүнэн буллуллубут сокуону кэһитини туоратарыгар уонна буруйдаах дуоһунастаах сирэйдэри дисциплинарнай эппиэтинэскэ тардыан сөптөөбүн туһунан ирдэбиллээх представлениены киллэрэр. Прокурор сокуоннай ирдэбили толорбот буолуу, ол иһигэр представлениега ыйыллыбыт кэһиллэри туоратары, РФ ХПК 17.7 ыст. көрүлүгэр административнай эппиэтинэскэ, ону аһан дисквалификациялааһынна (идэтигэр ууратыыга) диэри тиэрдэн сөп.

Прокуратурага үнсүүнү хайдах уонна хаһан түхэриэххэ сөбүй?

Үнсүүтүн быһаччы оройуон (куорат) прокуратуратыгар аҕаһааххытын эбэтэр почта нөһүө или өрөспүүбүлүкэ прокуратуратын саайтыгар интэриниэт ситимин нөһүө ытыааххытын сөп.

Хас кэлэр ый бастакы олтуорунньук (иккис) күнэ прокуратура уорганнарыгар Арасыйыа үрдүнэн урбааньттары приемнуур күнүнэн биллэриллбитэ.

Ыйыллыбыт тэрэһиннэр ытыллар бириэмэлэригэр урбаан бэрэстэбиитэллэрэ быраап өттүнэн наадалаах сүбэлэри ытыахтарын уонна инвестиционнай үлэни хайдах былааннаан олоххо киллэриэхтэрин, судаарыстыбаннай уонна муниципальнай уорганнар өттүлэригэр административнай батталы хайдах намтатыахха сөбүн, хонтуруоллуур уорганнар бэрэбиэркэни ытылларыгар сокуоннаһы тутуһалларын, сокуоннай интэриэс уонна бэйэ бырааба кэһиллэрин сэрэти, ол иһигэр, судаарыстыбаннай уонна муниципальнай наадаларынан түхэрсиллбит хантараак төлөнүүтүгэр иэс үөскээһинин болпуруостарынан сайабылыаннаһы түхэриэхтэрин сөп.

Өрөспүүбүлүкэ прокуратуратынан урбааньттарга туһалаах иһитиннэриилэр ханна тарбаналларый?

Өрөспүүбүлүкэ прокуратуратын саайтын "Быраабы сырдатты" разделигар урбааньттарга анаан кэккэ быһаарар, сырдатар матырыяаллар бааллар.

Тыа баһаарын умулларар түмүлүбүт былаанынан көрүлүбүт дьаһаллары толорбот буолууга административнай эппиэтинэс киирдэ

2019 сыл кулун тутар 18 күнүгэр тахсыбыт 29 №-дээх Федеральнай сокуонунан РФ административнай сокуонун кэһи туһунан кодекска сана 8.32.3 диэн ыстатыа киирдэ.

Ыйыллыбыт нурманан дуоһунастаах сирэйдэргэ, урбааньттарга уонна юридическай сирэйдэргэ РФ субъектар тыа баһаарын умулларар түмүлүбүт былаанынан көрүлүбүт дьаһаллары толорбот буолууга ыстараал көрүннээх административнай эппиэтинэс олохтоно.

Накаастабыл мээрэтин кээмэйэ дуоһунастаах сирэйдэргэ — 15 тыһыынчаттан 25 тыһыынча солкуобайга диэри ыстараал, урбааньттарга — 30 тыһыынчаттан 50 тыһыынчага диэри ыстараал, юридическай сирэйдэргэ — 150 тыһыынчаттан 250 тыһыынчага диэри ыстараал.

Өскөтүн сокуону кэһи ураты уоттан сэрэнэр эрһиим кэмигэр биитэр ыксаллаах быһыы-майгы эрһиимин кэмигэр оһоһуллар түгэнигэр, дуоһунастаах сирэйдэргэ ыстараал кээмэйэ 40 тыһыынчага диэри, урбааньттарга — 70 тыһыынчага диэри, уонна юридическай сирэйдэргэ — 300 тыһыынчага диэри улаатар.

Дьиннээх Федеральнай сокуон күүһүгэр 2019 сыл кулун тутар 29 күнүгэр киирбит.

Онон, убаастабыллаах Чурапчы оройуонун дуоһунастаах сирэйдэргэ, урбааньттар уонна атын тэрилтэлэр салаааччылары, уоттан сэрэнэр эрһиим кэмигэр эппиэтинэстээх буолуохха диэн ыгырабын!

Салгыытын 8-с стр көр.

